

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
281-14/18
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 41263 датум: 20. децембар 2018. г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети Полицијској управи Сомбор

Београд, децембар 2018. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У чл. 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НПМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Београдски центар за људска права, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународна мрежа помоћи (ИАН).

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у "Сл. гласник РС" бр. 25/18.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Полицијска управа у Сомбору и Казнено-поправни завод у Сомбору (просторије за задржавање лица по основу Законика о кривичном поступку)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	5. и 6. децембар 2018. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре, у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉЕВИ ПОСЕТЕ	Праћење поступања по препорукама из Извештаја НПМ о посети Полицијској управи Сомбор из 2014. године Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна, по Плану посета за 2018. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета ПУ није најављена
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: Јелена Унијат, <i>Секретаријат НПМ</i> Чланови тима: Јелена Јелић, <i>Секретаријат НПМ</i> Марко Анојчић, <i>Секретаријат НПМ</i> Јелена Самарџић, <i>Секретаријат НПМ</i>

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Полицијски службеници ПУ Сомбор и службеници КПЗ Сомбор остварили су сарадњу са НПМ и омогућили му да оствари свој мандат. Члановима тима пружене су тражене информације, омогућен им је обилазак просторија за задржавање, увид у доступну документацију о задржавању грађана и ненадзирани разговор са задржаним грађанином који је затечен у КПЗ Сомбор. НПМ није имао могућност да оствари увид у документацију о задржавању грађана на основу Законика о кривичном поступку (ЗКП).⁴ Образложење полицијских службеника је било да службеници који поступају у тим предметима нису у просторијама ПУ⁵ и да се комплетни предмети налазе у њиховим службеним просторијама, које су закључане.

⁴ "Сл. гласник РС", бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14.

⁵ Посета НПМ је обављена око 20 часова.

ТОК ПОСЕТЕ

Посета ПУ Сомбор је обављена у вечерњим сатима 5. децембра 2018. године. Након представљања чланова тима и циљева посете затеченим полицијским службеницима, у пратњи вође смене је извршен обилазак просторија за задржавање, у којој нису затечени грађани, затим су обављени разговори са полицијским службеницима и извршен је увид у документацију о задржавању лица по Закону о безбедности саобраћаја на путевима (ЗОБС)⁶ и Закона о прекршајима (ЗОП).⁷ Током 5. и 6. децембра НПМ је обавио и посету КПЗ Сомбор, у који се смештају грађани задржани на основу ЗКП, током које је обишао просторије у које се смештају задржани грађани и обавио разговор са једним затеченим задржаним.

1. ПРЕТХОДНА ПОСЕТА

НПМ је 12. фебруара 2014. године обавио системску посету ПУ Сомбор и полицијским станицама у њеном саставу. Након посете састављен је Извештај,⁸ у ком је упућено 16 препорука за отклањање уочених недостатака. У наставку су наведена запажања и утврђено стање у вези поступања по овим препорукама.

2. ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА

1.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

ПУ Сомбор ће обезбедити да се свим лицима задржаним на основу одредби Закона о полицији, Закона о прекршајима, Законика о кривичном поступку и Закона о безбедности саобраћаја на путевима уручује писано обавештење о правима задржаних лица.

ПОСТУПАЊЕ

У предметима задржавања у које је тим НПМ остварио увид, пронађене су потврде да су задржаним лицима уручена писана обавештења о њиховим правима. Уочено је и да је констатовано на ком језику је задржани обавештен о правима.⁹

2.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

У документацији – предметима сачињеним поводом лишење слободе и задржавања неког лица не сме се налазити медицинска документација за то лице која је сачињена у вези са прегледима извршеним у току задржавања.

Изузетно, информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за конкретан случај. Другим речима, увид у податке о здравственом стању лица лишених слободе полицијски службеници би требало да имају само у мери неопходној за обављање њиховог посла. Полицијски службеници би од лекара требало да прибаве писани

⁶ "Сл. гласник РС", бр. 41/09, 53/10, 101/11, 32/13 - одлука УС, 55/14, 96/15 - др. закон и 9/16 - одлука УС.

⁷ "Сл. гласник РС", бр. 65/13, 13/16 и 98/16 - одлука УС.

⁸ Бр. 71 -5/14 од 7. марта 2014. год.

⁹ На територији града Сомбора у службеној употреби су српски, мађарски и хрватски језик.

извештај са информацијама које су релевантне за даље поступање полиције: мишљењем лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано у полицији, белешком о томе да ли има неке повреде или здравствене тегобе, да ли му је током задржавања потребна посебна нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично), како би је требало пружити итд.

ПОСТУПАЊЕ

У предметима задржавања у које је тим НПМ остварио увид, није пронађена медицинска документација.

3.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

ПУ Сомбор ће обезбедити да се свим лицима задржаним на основу одредби Законика о кривичном поступку решење о задржавању уручи најкасније у року од 2 сата од момента лишења слободе (хапшења).

Моменат почетка задржавања рачунаће се од тренутка када се осумњичени, односно лице које је позвано у својству грађанина ради прикупљања обавештења, а које је у позиву упозорено да би ће се у случају не одазивања принудно довести, одазвало позиву.

ПОСТУПАЊЕ

Задржано лице које је НПМ затекао у КПЗ Сомбор навело је да му је решење о задржавању уручено у законском року.

4.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

ПУ Сомбор ће задржаном лицу уручивати решење, односно наредбу о задржавању, као и сву осталу релевантну документацију (формулар о правима, потврда о одузетим предметима и сл.), односно задржаном лицу ће се омогућити да током трајања задржавања наведену документацију држи код себе.

ПОСТУПАЊЕ

Задржано лице које је НПМ затекао у КПЗ Сомбор навело је да му је омогућено да код себе држи комплетну документацију.

5.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

У ПУ Сомбор сваком задржаном лицу даће се на увид записник о задржавању, што ће бити потврђено потписом задржаног лица, а у случају одбијања стављања потписа задржаног лица на записник уносиће се констатације да је лице одбило да потпише записник.

ПОСТУПАЊЕ

У предметима задржавања у које је тим НПМ остварио увид, записници о задржавању су били потписани од стране задржаних лица.

6.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

Министарство унутрашњих послова ће изменити Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима тако што ће прописати да ће се средства за везивање користити само када је то заиста неопходно, а не приликом транспорта сваког лица које чије се довођење врши, као што је сада одређено.

У ПУ Сомбор полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само из оправданих разлога, у законом предвиђеним случајевима.

ПОСТУПАЊЕ

Према речима полицијских службеника, у ПУ Сомбор се углавном поступа по Упутству и лица се приликом довођења возилом везују, али ипак избегавају везивање у појединим случајевима, на пример старих и болесних лица.

Према наводима полицијских службеника, од почетка 2018. године према задржаним лицима 730 пута су примењена средства за везивање и 5 пута физичка снага, док примена ватреног оружја и службене палице није било.

Задржани којег је тим НПМ затекао у КПЗ Сомбор је навео да приликом довођења у полицијску станицу није био везан.

7.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

У ПУ Сомбор потврде о привремено одузетим и враћеним предметима потписиваће задржана лица од којих су предмети привремено одузети или ће уколико одбију да потпишу то бити писмено констатовано.

ПОСТУПАЊЕ

У предметима задржавања у које је тим НПМ остварио увид, потврде о привремено одузетим и враћеним предметима су биле потписане од стране задржаних лица.

ПУ Сомбор не располаже одговарајућим простором за чување привремено одузетих предмета. Предмети се обично одлажу на пећи која је у непосредној близини просторија за задржавања, а у Дежурну службу ако се ради о вредним или на други начин специфичним предметима.

8.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

Потребно је извршити неопходне адаптације тоалета у ПУ Сомбор, који користе задржана лица и редовно одржавати хигијену истог.

ПОСТУПАЊЕ

Тоалет у ПУ Сомбор који користе задржана лица није адаптиран.¹⁰

9.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

У постојећој просторији за полицијско задржавање у ПС Апатин неће се спроводити полицијско задржавање.

У ПС Апатин ће се обезбедити посебна просторија за полицијско задржавање која испуњава важеће стандарде.

ПОСТУПАЊЕ

У ПС Апатин и даље није обезбеђена просторија за полицијско задржавање која испуњава важеће стандарде. Постојећа просторија се и даље користи.¹¹

10.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

У постојећим просторијама за полицијско задржавање у ПС Кула неће се спроводити полицијско задржавање.

У ПС Кула ће се обезбедити посебне просторије за полицијско задржавање које испуњавају важеће стандарде.

ПОСТУПАЊЕ

У ПС Кула и даље није обезбеђена просторија за полицијско задржавање која испуњава важеће стандарде. Постојећа просторија се и даље користи.¹²

11.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

ПУ Сомбор ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

ПОСТУПАЊЕ

У свим просторијама за полицијско задржавање у ПУ Сомбор (седиште ПУ, ПС Кула и ПС Апатин) су инсталирана дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

¹⁰ Видети поглавље 3. Просторије за задржавање у ПУ Сомбор.

¹¹ *Ibid.*

¹² *Ibid.*

12.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

ПУ Сомбор ће на видном месту унутар просторија за задржавање поставити обавештење да су просторије под видео надзором.

ПОСТУПАЊЕ

Изнад уласка у просторије за задржавање као и на супротном зиду су постављена обавештења да су просторије под видео надзором.

13.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

ПУ Сомбор и ПС у њеном саставу предузеће одговарајуће мере и обезбедиће посебан простор за боравак на свежем ваздуху задржаним лицима.

ПОСТУПАЊЕ

Простори за боравак на свежем ваздуху задржаним лицима нису обезбеђени ни у једној полицијској станици. Лица која се задржавају дуже од 24 сата (до 48 сати) се и даље спроводе у КПЗ Сомбор, а у просторији за задржавање у ПУ Сомбор обично остају до 12 сати.¹³

¹³ Ibid.

14.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

ПУ Сомбор и ПС у њеном саставу ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради полицијских станица поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

ПОСТУПАЊЕ

У ПУ Сомбор, испред просторија за задржавање су истакнути план евакуације и упутство за поступање у случају пожара.

15.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

ПУ Сомбор и ПС у њеном саставу ће организовати и спровести одговарајућу обуку полицијских службеника за пружање прве помоћи.

ПОСТУПАЊЕ

ПУ Сомбор не располаже прибором за пружање прве помоћи, а полицијски службеници су истакли да се локална Служба хитне помоћи налази у непосредној близини зграде полицијске станице (мање од 100 метара).

Полицијски службеници наводе да су имали обуку о поступању према особама са менталним сметњама, што НПМ посебно похваљује, имајући у виду да више година указује на потребу за овом специфичном обуком.

16.

ПРЕПОРУКА 2014. г.

ПУ Сомбор и ПС у њеном саставу ће предузети потребне мере, како би се обезбедило да се видео записи чувају - архивирају у трајању не краћем од 30 дана, како у Полицијској управи, тако и у свим полицијским станицама у њеном саставу.

ПОСТУПАЊЕ

Према службеним наводима, снимци видео надзора над просторијама за задржавање у седишту ПУ Сомбор се чувају 30 дана. Поред тога, од претходне посете НПМ уведен је видео надзор над просторијама за задржавање и у ПС Апатин и ПС Кула, али се ови снимци не чувају, већ камере омогућавају само праћење.

Камере у седишту ПУ Сомбор имају техничку могућност приказивања објеката и људи који су у мраку, у шта се током посете уверио и тим НПМ, тако да се задржана лица могу уочити и када је угашено светло у просторијама.

3. ПРОСТОРИЈЕ ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ У ПУ СОМБОР

Према наводима полицијских службеника, ПУ Сомбор се већ обраћала Министарству унутрашњих послова за средства за обезбеђивање адекватних просторија за задржавање. У седишту Полицијске управе одређен је и простор у приземљу објекта, преко пута Дежурне службе, који би био адекватан за ову намену.

1.

ПРЕПОРУКА

Министарству унутрашњих послова ће предузети мере из своје надлежности како би се за потребе ПУ Сомбор и полицијских станица у њеном саставу обезбедиле просторије за задржавање које испуњавају важеће стандарде.

4. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ЗАДРЖАНИМ ЛИЦИМА У КПЗ СОМБОР

Током посете КПЗ Сомбор тим НПМ је утврдио да се задржана лица смештају у просторију која се користи за извршење мере самице, а уколико је она заузета или полиција доведе двоје или више задржаних лица, смештају се у неку од спаваоница у Одељењу притвора, заједно са притвореницима. Задржаним лицима КПЗ Сомбор обезбеђује исхрану и изводе се у шетњу заједно са притвореницима.

У тренутку посете НПМ, иако је било два лица на задржавању, није био присутан ни један полицијски службеник који би их надзирао и поступао према њима. По наводима полицијских службеника, они су присутни само уколико постоји опасност да ће лице угрозити безбедност у КПЗ (нпр. уколико је лице агресивно и/или под дејством алкохола), а у осталим случајевима поступање према лицу се препушта припадницима Службе за обезбеђење Завода. Међутим, службеници КПЗ обично немају информације о склоностима и ризицима лица које су полицијски службеници довели ради задржавања. Они немају ни овлашћења за предузимање било каквих радњи и мера према овим лицима, већ је поступање према њима у надлежности полиције.

2.

УТВРЂЕНО

Полицијски службеници ПУ Сомбор углавном нису присутни у КПЗ Сомбор када се у просторијама КПЗ задржавају грађани.

РАЗЛОЗИ

Полицијски службеници јесу лица која обављају полицијске послове у статусу овлашћених службених лица и примењују полицијска овлашћења и мере и радње (овлашћена службена лица - ОСП).¹⁴

У обављању полицијских послова полицијски службеници у статусу овлашћених службених лица примењују полицијска овлашћења утврђена овим и другим законом.

Полицијска овлашћења јесу...задржавање лица и привремено ограничење слободе кретања.¹⁵

Задржавање је овлашћење којим полицијски службеници ограничавају кретање лица из законом утврђених разлога.

Полицијски службеници задржавају лице у службеним просторијама полиције за задржавање или у за то одређеним просторијама надлежних органа правосуђа. Ако је лице задржано у просторијама органа правосуђа мора бити физички одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне.¹⁶

Полицијски службеник који врши задржавање одговара за безбедност задржаног лица од његовог смештаја у простор за задржавање до отпуштања.¹⁷

Лица, којима је одређено задржавање на основу одредби Закона о полицији, Законика о кривичном поступку, Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима, могу се задржати у службеним просторијама која су намењена за задржавање лица, као и у одговарајућим за то намењеним просторијама правосудних органа Републике Србије (у даљем тексту: правосудних органа).¹⁸

Полицијски службеници организационе јединице министарства, који доводе, лишавају слободе или задржавају лице, одговорни су за остваривање његових права, као и за његову безбедност, здравље и живот.¹⁹

Полицијски службеници су дужни да обезбеде поштовање и непосредну примену људских и мањинских права лица која се доводе, лишавају слободе или задржавају, зајамчених Уставом Републике Србије и важећим међународним прописима.²⁰

Полицијски службеници су дужни да свако доба предузимају неопходне радње ради заштите здравља, живота и личне безбедности доведених, лишених слободе и задржаних лица и имовине и заштите лица од сваког незаконитог деловања, непрофесионалног, нехуманог и нељудског поступања према лицу.²¹

Полицијски службеник који спроводи меру задржавања лица, одговоран је за безбедност и здравље задржаног лица од његовог смештаја у простор за задржавање до прекида задржавања.²²

¹⁴ Закон о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/16, 24/18 и 87/18), чл. 10. ст. 1. т. 1.

¹⁵ Закон о полицији, чл. 64. ст. 1. и ст. 2. т. 5.

¹⁶ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 54/06), чл. 28. ст. 1. и 2.

¹⁷ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 34. ст. 1.

¹⁸ Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима бр. 7898/12-10 од 10. децембра 2012. год, чл. 2.

¹⁹ Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима, чл. 3.

²⁰ Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима, чл. 5.

²¹ Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима, чл. 7. т. 5.

²² Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима, чл. 22.

Полицијски службеник може да употреби средства за везивање према лицу које пружа отпор, покуша да побегне, нападне полицијског службеника или друго лице, покуша самоповређивање или се оправдано претпоставља да ће то учинити, у складу са одредбама Закона о полицији.²³

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање, полицијски службеници врше повременим обиласком и разговором са задржаним лицима.²⁴

ПРЕПОРУКА

ПУ Сомбор ће обезбедити присуство полицијских службеника у КПЗ Сомбор када се у просторијама КПЗ задржавају грађани. Полицијски службеници ће вршити надзор и предузимати друге радње према задржанима на које су овлашћени.

²³ Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима, чл. 24.

²⁴ Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима, чл. 25.